

prof. AHE dr hab. Antoni Paliński

Instytut Filologii Angielskiej

Ocena rozprawy doktorskiej

mgr Małgorzaty Flejszman **pt. Autonomia uczenia się i nauczania na studiach rusycystycznych**

Opiniowana rozprawa doktorska mgr Małgorzaty Flejszman stanowi dość obszerne studium teoretyczno-praktyczne (empiryczne) poświęcone określeniu aktualnego stanu uczenia się i nauczania autonomicznego na studiach rusycystycznych. Koncepcja nauczania i uczenia się autonomicznego wpisuje się w umiarkowany nurt postmodernistycznej pedagogiki. Akomodacja założeń i dyrektyw autonomii kształcenia na grunt lingwodydaktyki jest od kilku lat przedmiotem intensywnych badań teoretycznych i empirycznych. Dlatego też podjęty przez mgr Małgorzaty Flejszman temat należy uznać za ważny, istotny, tym bardziej, że Autorka podjęła próbę określenia na drodze empirycznej nie tylko obrazu autonomii nauczania i uczenia się na pierwszym stopniu studiów neofilologicznych (rusycystycznych), ale także efektów całego cyklu zajęć.

Na wstępie należy podkreślić, że praca doktorska mgr Małgorzaty Flejszman jest udaną próbą określenia na drodze empirycznej obecnego stanu realizacji założeń koncepcji autonomicznego nauczania i uczenia się oraz osiągniętych przez studentów rezultatów w akwizycji języka rosyjskiego na studiach rusycystycznych.

Rozprawa doktorska wraz z aneksami i tabelami, liczy 222 stron. Część główna rozprawy zawiera Wstęp, sześć rozdziałów, Zakończenie, Bibliografię oraz Aneks (Wzór kwestionariusza ankiety dla nauczyciela akademickiego, Wzór kwestionariusza dla studenta III roku studiów I, Wzór testu „Poszukuję

pracy”), a także *Streszczenie* w języku angielskim. Spis literatury jest wystarczająco bogaty; obejmuje pozycje zwarte, artykuły w języku polskim, rosyjskim i angielskim.

Poszczególne rozdziały zostały podzielone na określoną liczbę podrozdziałów, co sprzyja lepszej recepcji tekstu, a zatem, struktura pracy jest przejrzysta i adekwatna do podjętych i realizowanych przez Autorkę celów i zadań badawczych.

Upredzając oceny bardziej szczegółowe, stwierdzam, iż temat rozprawy i związana z nim problematyka badawcza jest poznawczo wartościowa, zaś realizacja zadania zasadniczego – zasługuje na ocenę pozytywną.

W dalszym ciągu opinii będą przedstawione oceny poszczególnych rozdziałów rozprawy.

We *Wstępie* Autorka sygnalizuje problem autonomii w dydaktyce, a także krótko sygnalizuje zawartość treściową poszczególnych części rozprawy.

Rozdział pierwszy *Podmiotowość uczącego się w świetle koncepcji glottodydaktycznych XX/XXI wieku* poświęcony jest rekonstrukcji ustaleń naukowych dotyczących teorii nauczania i uczenia się języków obcych w świetle założeń poszczególnych teorii nauczania/uczenia się języków obcych, a więc metody audiolingwalnej, kognitywnej, komunikacyjnej, metod niekonwencjonalnych, a także podejścia zadaniowego w nauce języka obcego poprzez pryzmat autonomii uczących się, uwzględnienia ich osobowościowej charakterystyki, ich aspiracji i potrzeb, ponieważ każdy uczący się jest jednostką społeczną, która działa z innymi za pomocą języka.

Referowanie poszczególnych zagadnień, a w szczególności opinii badaczy nie odbywa się tylko na zasadzie *A* powiedział to, *B* stwierdził tamto, ale przede wszystkim, na zasadzie grupowania bądź uzupełniania bądź przeciwstawiania poglądów, czy dokonywania syntez. Autorka wychodząc z

założenia, iż dane ustalenia są w pełni wiarygodne i powszechnie uznawane za prawdziwe, opowiada się za nimi i w oparciu o nie realizuje własne zadania.

Dokonany przez Autorkę rozprawy opis tworzy nie tylko swego rodzaju kompendium wiedzy, ale jest podstawą formułowania, a następnie realizacji postawionych celów i zadań badawczych. Rozdział ten oceniam pozytywnie. Jest klarowny, logiczny i zawiera pełną i niezbędną informację. Świadczy także o szerokiej wiedzy Autorki, Jej erudycji i umiejętności konceptualizacji wiedzy odpowiednio do podjętych zadań badawczych.

Również rozdział drugi poświęcony jest autonomii w dydaktyce, tym razem w dydaktyce językowej. Rozdział posiada charakter teoretyczny, w którym Autorka prezentuje genezę autonomii w nauce języków obcych, uczenia autonomicznego (motywacja, samorealizacja, strategie uczenia się języka, samoocena) oraz zadania, które winien realizować nauczyciel w systemie kształcenia autonomicznego (kompetencje, modele pracy z uczniami, metody i techniki pracy realizujące założenia podejścia autonomicznego, organizację procesu kształcenia).

Rozdział ten zasługuje podobnie, jak rozdział pierwszy na ocenę pozytywną. Potwierdza on rzetelność studiów Doktorantki w zakresie omawianych zagadnień.

Omówione w dwóch pierwszych rozdziałach zagadnienia stanowią teoretyczną podbudowę badań i determinują postępowanie badawcze podjęte przez Doktorantkę.

Rozdział trzeci zapoczątkowuje praktyczną, czy też empiryczną, część rozprawy, w której zaprezentowana została metodologia badań, a więc:

1. problematyka badawcza, którą opracowano w oparciu o założenia metody sondażu diagnostycznego, która pozwala na dokonywanie wyjaśnień naukowych, porównywania i modyfikowania czynności w celu doskonalenia

teorii lub praktyki dydaktycznej. Problem główny został sformułowany w sposób następujący: *Jaki jest obraz autonomii procesu kształcenia językowego na studiach rusycystycznych?* Problem główny determinował potrzebę uwzględnienia trzech płaszczyzn autonomii: psychologicznej, politycznej i językowej, a także sformułowania pytań szczegółowych dotyczących czynników indywidualnych charakteryzujących autonomię studentów w ich odczuciu, a także jakie są wyniki kształcenia językowego, jaki jest w opinii nauczycieli akademickich obraz czynników związanych z realizacją zajęć na uczelni, czy opinie studentów na temat realizacji zajęć językowych są zbieżne/ rozbieżne z opiniami nauczycieli akademickich, jakie są propozycje usprawnień w zakresie autonomizacji procesu glottodydaktycznego na studiach,

2. zmienne badań – psychologicznych, glottodydaktycznych i kontekstowych,

3. charakterystyka narzędzi badawczych i wskaźniki - ankieta, test,

4. organizacja badań, charakterystyka badanego środowiska, dobór próby.

Metodologia badań niewątpliwie spełnia wymagane standardy, zawiera bowiem zalecane składniki treści.

W rozdziale czwartym - *Autonomia procesu kształcenia w świetle opinii studentów rusycystów* – na podstawie przeprowadzonych badań został dokonany szczegółowy opis czynników indywidualnych charakteryzujących autonomię studentów (motywacja, postawy, cechy charakteru odzwierciadlające osobowość autonomiczną, strategie pracy nad językiem i samoocena rezultatów), czynników związanych z autonomiczną organizacją studiowania, czynników związanych z realizacją zajęć.

Rozdział interesujący i cenny pod względem poznawczym. Ujawnia on predyspozycje badawcze Autorki, zdolność dostrzegania prawidłowości/nieprawidłowości procesu dydaktycznego i umiejętność

wysuwania właściwych wniosków oraz dokonywania odpowiednich interpretacji.

Rozdział piąty – *Obraz zajęć w opinii nauczycieli akademickich* - to prezentacja i ocena wyników badań ankietowych dotyczących, w zasadzie, tych samych problemów badawczych (pytań), na które odpowiadali studenci, co pozwoliło Autorce dokonać porównania obrazu procesu glottodydaktycznego, dokonanego przez dwa główne obiekty (nauczyciel – uczeń) tegoż procesu. Nauczyciele oceniali modele pracy z grupą, swój stosunek do prowadzonych zajęć oraz ich atrakcyjność, metody i formy pracy ze studentami, sposoby informowania studentów o celach nauczania oraz strategiach pracy nad językiem, promowanie inicjatywy i samodzielności, budowanie u studentów poczucia sukcesu.

Opinie nauczycieli i studentów w wielu przypadkach są zgodne lub bardzo bliskie, np. formy i techniki pracy na zajęciach lub fakt, iż studentom towarzyszy poczucie sukcesu, Ale także w wielu przypadkach różnią się od siebie, np. odnośnie do preferowanych modeli pracy lub problemowego charakteru zajęć.

We wszystkich wymienionych sferach badań uzyskane wyniki zostały przez mgr M. Fleszman szczegółowo omówione i ocenione. Rozdział, podobnie jak i poprzedni, prezentuje się bardzo pozytywnie.

Rozdział szósty – *Efekty mierzone poziomem komunikatywnych kompetencji językowych. Kompetencje strategiczne studentów rusycystów* - prezentuje wyniki testu *Poszukuję pracy* osiągniętych przez studentów studiów rusycystycznych Uniwersytetu Szczecińskiego. Podobnie, jak i w poprzednich trzech rozdziałach, prezentacja organizacji badań, ich przebieg, prezentacja wyników i ich ocenę należy ocenić pozytywnie. Problem ten niewątpliwie wymaga dalszych badań.

Jak więc wynika efekty całego cyklu zajęć prowadzonych, co najmniej w określonej części, według założeń i dyrektyw nauczania autonomicznego zostały zweryfikowane nie tylko przez badania ankietowe (studenci, nauczyciele akademicy), ale także przeprowadzony test (studenci). Uzyskane wyniki empiryczne, które oceniam jako rzetelne i dające możliwość dokonywania daleko posuniętych uogólnień, ujawniają prawdziwy obraz rzeczywistości glottodydaktycznej oraz pozwalają sformułować postulaty i zalecenia co do kształcenia autonomicznego na studiach rusycystycznych. Postulaty dotyczą zarówno nauczycieli akademickich, jak i studentów.

W zakończeniu rozprawy zostały zamieszczone wnioski oraz określone rekomendacje o praktycznym znaczeniu, które winny sprzyjać jeszcze większemu uwzględnieniu czynników składających się na model nauczania/uczenia się autonomicznego.

Efekty opisane w rozdziałach empirycznych i w *Zakończeniu* uznaję jako niezwykle istotne w rusycystycznej glottodydaktyce ze względu na ich autentyczną wartość poznawczą. Stanowią one również znaczący wkład do wiedzy glottodydaktycznej.

Rozprawa napisana jest starannie, kompetentnie przeprowadzona jest analiza źródeł, nie budzi zastrzeżeń metodologia badań, prezentacja, analiza i ocena rezultatów badań. W sposób przejrzysty i logiczny Autorka snuje swój dyskurs naukowy, co świadczy o dobrej znajomości podjętej problematyki, a także umiejętności analizy, porównywania, oceniania, uogólniania i wnioskowania.

Pozytywnie należy ocenić również to, że każdy z rozdziałów zawiera podsumowanie, niezbędne uogólnienia i wnioski.

Praca prezentuje się dobrze także pod względem edytorskim: wyróżnienie istotnych fragmentów tekstu, numeracja, jednolity styl tytułów i podtytułów. Nie budzi zastrzeżeń rozprawa i pod względem graficznym (przejrzyste tabele).

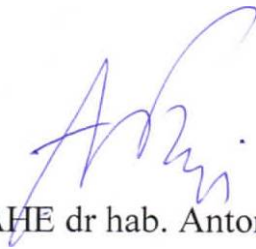
Prawidłowo stosowane są także odsyłacze i przypisy. Jeśli chodzi o stronę formalno-językową, to w pracy można, co prawda, bardzo rzadko, znaleźć pewne pomyłki, niedociągnięcia, które dotyczą: nieprawidłowego szyku wyrazu w zdaniach i interpunkcji.

Biorąc pod uwagę ocenę poszczególnych rozdziałów stwierdzam, iż rozprawa doktorska mgr Małgorzaty Flejszman jest dobrym i fachowym opisem określonego fragmentu rzeczywistości glottodydaktycznej i - dlatego też, zasługuje na wysoką ocenę. Z uznaniem należy podkreślić ogromną wiedzę Autorki odnoszącą się do omawianej problematyki, o czym może również świadczyć bogactwo przytoczonych źródeł. Należy także zwrócić uwagę na fortunate językowo-redakcyjne formułowanie tekstu i trafne operowanie aparatem terminologiczno-naukowym. Oceny tej nie podważają nieliczne uchybienia, których wskazanie należy do obowiązku recenzenta.

W świetle powyższych ocen stwierdzam, że opiniowana rozprawa doktorska mgr Małgorzaty Flejszman odznacza się określonymi walorami poznawczymi i wnosi oryginalny wkład jej Autorki do rozwoju wiedzy glottodydaktycznej w ogóle, a dydaktyki języka rosyjskiego w szczególności. Z tego względu rozprawa, w moim przekonaniu, zasługuje na opublikowanie po dokonaniu pewnych korekt i skrótów w stosownym ujęciu redakcyjnym.

W konkluzji stwierdzam, że oceniana rozprawa doktorska mgr Małgorzaty Flejszman spełnia wymogi pracy doktorskiej w zakresie językoznawstwa stosowanego (glottodydaktyki) i może stanowić podstawę dalszego postępowania w przewodzie doktorskim.

Rzeszów, 31.10. 2015 r.

Prof. AHE dr hab. Antoni Paliński